

TİMAS
TE

DÜŞÜNCE TARİHİ
IŞIĞINDA
MUHASEBE
FELSEFESİ

1309

1907

DURSUN ALİ YAZ

i y i k i k i t a p l a r v a r . . .

TİMAŞ YAYINLARI

İstanbul 2021

timas.com.tr

DÜŞÜNCE TARİHİ IŞIĞINDA MUHASEBE FELSEFESİ

Dursun Ali Yaz

TİMAŞ YAYINLARI | 5125
Sosyal Bilimler-İnceleme Araştırma | 28

EDİTÖR

Prof. Dr. Göksel Yücel
Prof. Dr. Ahmet Vecdi Can
Kadir Güven

SON OKUMA

YMM. Arzu Aktaş

KAPAK TASARIMI

Yasin Çetin

İÇ TASARIM

Nur Kayaalp

1. BASKI

Mayıs 2021, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-3613-4

TİMAŞ YAYINLARI

Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT

Matsis Matbaacılık
Tevfikbey Mahallesi
Dr. Ali Demir Caddesi NO:51
Sefaköy/ İstanbul
Telefon: (0212) 624 21 11
Matbaa Sertifika No: 40421

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

DÜŞÜNCE TARİHİ IŞIĞINDA MUHASEBE FELSEFESİ

Dursun Ali Yaz

DURSUN ALİ YAZ

6 Eylül 1973 tarihinde Şişli’de doğdu. Borsa şirketlerinde altı yıl çalıştı. İki dönem Adalet Bakanlığında ‘Bilirkişi’ olarak görev yaptı. SMMM ruhsatı yanında SPK ve KGK’dan Bağımsız Denetçi unvanlarına haizdir. Suadiye Denetim Ltd. Şti.’nin kurucu ortağıdır. T.C. Maltepe ve Bahçeşehir Üniversitelerinde ders vermiş olup Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, Yüksek Lisans Programının 2019-2020 Eğitim Öğretim Yılı, Güz Yarıyılında ‘Muhasebe Felsefesinin Temelleri’ dersini vermeye başlamıştır.

ABD, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya’da mesleki inceleme ve araştırmalarda bulundu. Çeşitli üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, sanayi ve ticaret odaları ile meslek örgütlerinde konferanslar verdi. Ulusal ve uluslararası kongrelerde bildiri sundu. Pek çok mesleki dergi, radyo, TV, internet sitesi ve gazetelerde söyleşi, inceleme ve makaleleri yayımlandı.

Oktay Güvenli Muhasebe ve Finans Tarihi Vakfı (**MUFTAV**), Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (**TKYD**) ve **BJK** kongre üyesidir. Ülkemizde bilim kültürü oluşturmak için yola çıkan **AÇIKBEYİN** eğitmenleri arasındadır. İngilizce, Fransızca, Arapça ve Osmanlıca eğitimi aldı.

Yayımlanmış Eserleri

1. Vergide Doğru Bilinen Yanlışlar, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2. Baskı, İstanbul, 2011.
2. Sürdürülebilir Geleceğe Mektuplar 1, (Ortak Yazarlı), Katılım Bankaları Birliği, İstanbul, 2012.
3. Sürdürülebilir Geleceğe Mektuplar 2, (Ortak Yazarlı), ExxonMobil, İstanbul, 2013.
4. Babam ve Suadiye Vapuru, Suadiye Yayınevi, İstanbul, 2013.
5. PostModern Aforizmalar, Tilki Kitap, İstanbul, 2013.
6. Muhasebe Felsefesi, Minval Yayınları, 1. Baskı, 2014, 3. Baskı, İstanbul, 2016.
7. Borsadan Uygarlığa, Suadiye Yayınevi, İstanbul, Ocak 2015.
8. Maliyenin Üstadları, Suadiye Yayınevi, İstanbul, Eylül 2015.
9. İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (1989-2018), MUFTAV, İstanbul, 2019.
10. Antik Çağdan Geleceğe Para, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, Ocak 2020.

Editörlüğünü Yaptığı Eserler

1. Sermaye Piyasası ve Borsa Okuryazarlığı, Arif Ünver, Suadiye Yayınevi, İstanbul, 2012.
2. Halk Arz Yöntemiyle Özelleştirilen Şirketlerin Borsa Performansı, Dr. Esra Kabaklarlı, Suadiye Yayınevi, İstanbul, 2014.

Bölüm Yazarlığı Yaptığı Eserler

1. Fourteenth World Congress of Accounting Historians, Pescara, Italy, June 25-27, 2016, Paper of Turkish Delegation, The Oktay Güvemli Waqf of Accounting and Financial History, İstanbul, 2016.
2. Orta Doğu Muhasebe Tarihi (MÖ 3000-MS 2000), Doğu Roma İmparatorluğu'nda (Bizans) Kayıt Kültürü (330 – 1453), 3 Cilt, T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara, 2018.
3. History Of Middle East Accounting (3000 BC – 2000 AD), Record Keeping Culture In The Eastern Roman Empire (Byzantium) (330 – 1453 AD), Volume I, II, III, Turkish Court of Accounts, Ankara, 2019.
4. Cumhuriyet Birikimi – Muhasebe Terimleri Ansiklopedisi, T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara, 2019.
5. I. Uluslararası Türkiye Muhasebe ve Finans Tarihi Kongresi, 10-12 Ekim 2019, Editörler: Doç. Dr. İbrahim Aksu, Dr. Tolga Oral, Medipres Yayıncılık, Malatya, Aralık 2019.

İÇİNDEKİLER

Bilim Danışmanları / 13

Teşekkür / 15

Önsöz / 21

Giriş / 27

BİRİNCİ BÖLÜM FELSEFEDEN MUHASEBEYE

Felsefenin ‘Ne’liği / 45

Bilim ve Felsefenin Doğuşu / 55

Felsefesinin Doğu Seyahati / 62

Modern Felsefe / 76

Bilim ve Felsefenin Diyalektiği / 81

Bilim Felsefeleri / 89

İktisadi Bilimlerin Felsefeden Kopuşu / 94

Muhasebenin Bilim Yolculuğu / 99

Muhasebe Felsefesinin Doğuşu / 104

Muhasebe Felsefesinin Temelleri / 117

Yararlanılan Kaynaklar ve İleri Okuma Önerileri / 125

İKİNCİ BÖLÜM MUHASEBE ONTOLOJİSİ

Ontolojinin ‘Ne’liği / 139

Muhasebe Ontolojisi / 144

Muhasebenin Tanımı ve Çeşitleri / 150

Muhasebe Dili ve Edebiyatı / 161

Muhasebenin Kavramları ve Terimleri / 170
Kavramsal Yolculuk / 176
Kavram ve Terimlerle Tanışmak / 181
Makale mi, Bilgi Notu mu? / 188
Unvanların Hiçliği / 198
Retorik Muhasebe / 204
Muhasebe Doktoru / 208
Muhasebe İlkeleri / 213
Muhasebe İlkeleri mi,
Muhasebe Kavramları mı? / 219
Muhasebe Politikaları, Yöntemleri,
Kuralları ve Sistemleri / 227
Muhasebe Teorileri ve Yasaları / 231
Muhasebenin Bilimsel Varlığı / 237
Muhasebe Biliminde 100 Temel Eser / 248
Yararlanılan Kaynaklar ve İleri Okuma Önerileri / 258

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MUHASEBE EPİSTEMOLOJİSİ

Epistemolojinin ‘Ne’liği / 269
Muhasebe Epistemolojisi / 275
Muhasebe Bilgi Sistemine Doğru / 282
Kolonlar Savaşı / 288
Kapitalin Kökeni / 293
Raporlama Fonksiyonunun Geleceği / 297
Bilgiden Analize Geçiş / 302
Sürdürülebilirlik Kavramı / 306
Sürdürülebilirlik Raporlaması / 310

Sürdürülebilirlik Raporlamasının Faydaları /	313
Sürdürülebilirlik, Muhasebe ve Muhasebeci İlişkisi /	316
Entegre Raporlama /	320
Yararlanılan Kaynaklar ve İleri Okuma Önerileri /	325

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM MUHASEBE AKSİYOLOJİSİ

Aksiyolojinin ‘Ne’liği /	335
Muhasebe Aksiyolojisi /	343
Genel Kabul Görmüş Kurallar /	351
Felsefecilerin Aksiyolojisi /	357
Japon Etiği /	360
Sağır Oda /	365
Sokratik Yöntem /	372
Muhasebeciler Neden İşsiz Kalmaz? /	379
Vergi İçin Değil Bilgi İçin Muhasebe /	381
Gelir Tablosu Makyajı /	386
Muhasebe Felsefesi Dersinin Gerekliliği /	390
Yararlanılan Kaynaklar ve İleri Okuma Önerileri /	398
DİZİN /	404

İthaf

Prof. Dr. Oktay GÜVEMLİ

Hocamızın aziz hatırasına

[21.08.1935-16.12.2019, 23:30]

BİLİM DANIŞMANLARI

Prof. Dr. Oktay Güvemli	Marmara Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Mustafa Aysan	İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi
Prof. Dr. Mehmet Yazıcı	Marmara Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Nalan Akdoğan	Başkent Üniversitesi, İİBF
Yrd. Doç. Dr. Hamdi Aydın	ODTÜ, İşletme Fakültesi
Prof. Dr. Göksel Yücel	İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi
Prof. Dr. Yusuf Sürmen	Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Ahmet Vecdi Can	Sakarya Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan	Maltepe Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Mehmet Bilgin Saydam	İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Durmuş Günay	Maltepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Prof. Dr. Hüsamettin Koçan	Baksı Müzesi Kurucusu
Prof. Dr. Sinan Canan	Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri E.
Prof. Dr. Fatih Coşkun Ertaş	Atatürk Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Cengiz Toraman	İnönü Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Abdülkerim Daştan	Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Başaran Öztürk	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Burcu Demirel	Akdeniz Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. S. Saygın Eyüpgiller	Işık Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Halil Emre Akbaş	Yıldız Teknik Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. Selahattin Karabınar	İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi
Prof. Dr. Batuhan Güvemli	Trakya Üniversitesi, İİBF
Prof. Dr. İlker Kıymetli Şen	Üsküdar Ticaret Üniversitesi, İİBF
Doç. Dr. Mehmet Fatih Doğrucan	Akdeniz Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Doç. Dr. Köksal Şahin	Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
Doç. Dr. İpek Türker	İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
Doç. Dr. Burcu Adiloğlu	İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi

Doç. Dr. Murat Serçemeli
Doç. Dr. Fatma Şensoy
Doç. Dr. Şerife Subaşı
Doç. Dr. Fevzi Serkan Demir
Doç. Dr. Özgür Biyan
Dr. Masum Türker
Dr. Yılmaz Argüden
Dr. Muhsin Aslan
Dr. Fırat Altınkaynak
Dr. Metehan Küçükler
Dr. Yaşar Bayraktar
E. Öğr. Gör. Mustafa Can
Öğr. Gör. Kemal Nalçın

Giresun Üniversitesi, İİBF
Kıbrıs Ada Kent Üniversitesi, Hukuk Fakültesi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF
Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Maliye Bölümü
TÜRMÖB Eski Genel Başkanı
Boğaziçi Üniversitesi, E. Öğr. Gör.
Yıldız Teknik Üniversitesi, İİBF
Malatya Turgut Özal Üniversitesi, İşletme Fakültesi
Malatya Turgut Özal Üniversitesi, İşletme Fakültesi
Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF
Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Bu kitap akademik kuralların dışında kalmakla birlikte bilimin rotasını önemseyerek yazılmıştır. Yukarıdaki hocaların bilim danışmanı sıfatıyla anılmış olması kitaptaki bütün fikir ve analizleri kabul ettiklerini değil bilimsel açıdan yol gösterdikleri anlamına gelir. İsim sıralaması ise akademik unvanlara göre (Yrd. Doç. Dr. Hamdi Aydın hariç) yapılmıştır.

TEŞEKKÜR

Her bilim dalı gibi muhasebe de entelektüel açıdan zengin bir iklime ihtiyaç duyar. Muhasebe biliminin bu ihtiyacına yönelik hazırlanan elinizdeki kitap, arkasında pek çok alacaklı bıraktı. Alman sosyolog Max Weber, bilgiyi uzmanların ticari malı olarak görüyor olsa da; yazarların özellikle ülkemiz yazarlarının fikirsel üretimlerini ekonomik karşılığa tahvil edebilmesi sık rastlanan bir durum değildir. Bu sebeple yazım sürecinde tahakkuk eden borçlar, teşekkürle kapatılır. Dolayısıyla okuyacağınız satırlar muhasebe diliyle söylenirse bir nevi ödeme makbuzudur.

Teşekkürlerime editörlüğü üstlenen Prof. Dr. Göksel Yücel ve Prof. Dr. Ahmet Vecdi Can ile başlamak isterim. Kendileriyle çalışmak benim için büyük bir onur ve deneyimdi. Ayrıca bıkmadan usanmadan defalarca müsvedde okuyan, hatalarımı düzelten YMM. Arzu Aktaş'a da sonsuz teşekkürler ediyorum.

İkinci olarak Raymond Wacks'ın '*Hukuk Felsefesine Kısa Bir Giriş*' adlı kitabına yazdığı sunuş metniyle düşüncelerime yol gösteren, giriş bölümünü dahi yorumları sayesinde şekillendirdiğim değerli hukukçu Doç. Dr. Sercan Gürler'e teşekkür ediyorum. Bu kitabın çekirdeğini oluşturan ve eş zamanlı olarak yazdığımız *Muhasebenin Felsefi Boyutları (Philosophical Dimensions of Accounting)* başlıklı makalede akademik hün-

lerini esirgemeyen Prof. Dr. Batuhan Güvemli'ye ülkem ve meslektaşlarım adına teşekkür etmeyi borç bilirim.

Muhasebe bilimini oluşturan temel ögeleri tespit ederken ve bu ögeleri felsefenin üç disipliniyle birleştirirken Prof. Dr. Oktay Güvemli, Prof. Dr. Mustafa Aysan, Prof. Dr. Mehmet Yazıcı, Prof. Dr. Nalan Akdoğan ve Yrd. Doç. Dr. Hamdi Aydın hocaların engin bilgi ve deneyimlerine başvurdum. Bu seçkin isimlerden aldığım ilhamla kitabın kurgusu olgunlaştı. Havada kalmış tezlerimi, çarpıcı analizleriyle toparlayan bilge hocalarıma sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Muhasebe dünyası için bir armağan olan rahmetli hocamız Oktay Güvemli '*Kitap ne zaman bitiyor, bir şeye ihtiyacın var mı?*' diye her hafta sorardı. Bir yıldır hem kitap hem ben mahzun kaldık. Mustafa Aysan, Göksel Yücel, Burcu Adiloğlu ve Muhsin Aslan hocalarım düzeltmelere ve kaynak bulmama olağanüstü katkı sağladıkları gibi daha önce yaptıkları çalışmalar da önemli referanslarım arasında yer aldı. Bir muhasebe filozofunun tüm erdemlerine sahip Mehmet Yazıcı, Nalan Akdoğan ve Hamdi Aydın hocalarım ise hem eserleriyle hem eleştirileriyle hem de tebrikleriyle çalışmama değer kattılar. Mehmet Yazıcı evinde bile misafir ederek saatlerce beni dinledi, tartıştı, bana yol gösterdi. Nalan Akdoğan en yorgun zamanlarında dahi vakit ayırdı, el yazısıyla notlarımı düzeltti. Hamdi Aydın ise dipnotlara kadar okuyarak yüzlerce öneri sundu. Üçü de her telefonuma çıktılar, uzun uzun dinlediler ve büyük bir özveriyle görüşlerini iletiler. Yusuf Sürmen ve Abdulkerim Daştan hocalarım da hiç yalnız bırakmadı. Yusuf Sürmen müsveddeleri okurken merak edip sipariş verdiği kitapları, kaçınıcı sayfaya geldiğini, düzelttiği yerleri, önerilerini, eleştirilerini her akşam düzenli olarak benimle paylaştı. Abdulkerim Daştan ise eleştirilerini beş saatlik görüntülü konuşmayla aktardı. Her ikisi

de öylesine titiz okudular, öylesine sıkı denetlediler ki öğrencileri olmadığım için şükrettim çünkü kesinlikle sınıfı geçemezdim. Değerli hocalarımın her önerisini gerçekleştiremedim ama gönüllerini aldım. Ahmet Vecdi Can ise yazım sürecindeki manevi desteği yetmezmiş gibi Prof. Dr. Selahattin Karabınar, Doç. Dr. Köksal Şahin, Doç. Dr. Fevzi Serkan Demir, Dr. Fırat Altunkaynak ve Dr. Metehan Küçüker ile Zoom üzerinden fikir fırtınaları yapmamızı sağladı. Birçok felsefi anlaşmazlığa düşsek de orta yolu bulmaya çalıştık. Zihnimden dökülen kırıntıların güçlü bir motife dönüşmesine yardımcı olan değerli hocalarıma tüm saygımla şükranlarımı sunarım.

Prof. Dr. Cengiz Toraman muhasebe ontolojisi, Prof. Dr. Fatih Coşkun Ertaş muhasebe epistemolojisi, Prof. Dr. Saygın Eyüpgiller ise muhasebe aksiyolojisi bölümüne yaptığı eleştiri ve katkılarla derin izler bıraktı. Prof. Dr. Burcu Demirel, Prof. Dr. Başaran Öztürk, Prof. Dr. Necdet Şensoy, Prof. Dr. Halil Emre Akbaş, Prof. Dr. İlker Kıymetli Şen, Prof. Dr. Tolga Ulusoy, Doç. Dr. Burcu Adiloğlu, Doç. Dr. Murat Serçemeli, Doç. Dr. Özgür Biyan, Doç. Dr. Özgü Serttaş, Doç. Dr. İpek Türker, Doç. Dr. Şerife Subaşı, Doç. Dr. Fatma Şensoy, Doç. Dr. Oğuzhan Bahadır, Doç. Dr. Nevran Karaca, Dr. Yaşar Bayraktar ve öğretim görevlileri Güzide Atai, Kemal Nalçın ve Mustafa Can ise bu çalışmaya inanmış isimlerdi. Pandemiyle birlikte akademisyenlerimizin işleri yoğunlaşmış ve kendilerine bile ayıracak vakitleri kalmamıştı. Katkı ve desteklerini unutamam. Değerli hocalarıma ne kadar teşekkür etsem azdır.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Mehmet Bilgin Saydam öneri ve eleştirileriyle felsefeyi muhasebeye bağlarken yaptığım çıkarımlara değer kattı. Saygıdeğer düşünür Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan, felsefeci Prof. Dr. Durmuş Günay, sanatçı Prof. Dr. Hüsamettin Koçan, biyolog Prof. Dr.

Sinan Canan, dil felsefecisi Doç. Dr. Mehmet Fatih Doğrucan, Dr. Yılmaz Argüden, Dr. Masum Türker, öğretim görevlileri Büşra Anesa, Sami Kubuş ve Cezmi Koca ise karar alma zenginliğimi artıracak eleştiriler ortaya koymakla kalmayıp düşünce yolculuğumda bana rehberlik ettiler. Her birinin içten tavsiyeleri, darmadağın fikirlerimi topladı. Kitaptaki bilgi ve analizlerin böylesine bağımsız kişiler tarafından denetlendiği cömert katkılara denk gelebilmenin bir ayrıcalık olduğunun farkındayım. Kendilerine sonsuz teşekkürler ediyorum.

Hatırı sayılır zengin bir kütüphaneye sahip olduğum söylenebilir. Muhasebe alanındaki orijinal eserleri edinme merakım da düşünülürse kaynak sıkıntısı çekmemem gerekirdi. Ancak servet değerindeki pek çok yapıttan mahrum olduğumu fark ettim. Beni bu yoksunluktan kurtaran MUFTAV yetkilisi Çağla Çetinkaya, Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi müdürü Salih Şahin, Milli Kütüphane ve Salt Galata Kütüphanesi çalışanları, Baksı Müzesinden Fahriye Çobanoğlu, İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesinden Tuba Yılmaz ve Savaş Tulgar desteklerini esirgemediler. Özverili katkıları için kendilerine minnettarım. Latince metinleri tercüme ederek benimle birlikte anlamaya çalışan Kaan Dik, Almanca metinlerde Sevtap Tuzcu ve Tamer Çayır, Fransızca metinlerde Emre Bükcü ve İngilizce metinlerde ise Aynur Uysal ile Burak Çetinçeker'e içtenlikle teşekkür ederim.

Yazım ve kontrol süreçlerinde her zaman yanımda olan, özenle okuyup maddi hataları cımbızla bulup çıkaran, basım ve yayım sürecinde manevi desteklerini esirgemeyen değerli meslektaşlarım da yanımdaydı. En başta İstanbul YMM Odası Kurucu ve Onursal Başkanı Sezai Onaral ve şimdiki başkanımız Vehbi Karabıyık'a çok teşekkür ederim. Eğer bu iki isim olmasaydı Oktay Güvemli'yi tanıyamazdım ve eğer

Oktay Güvemli'yi tanımasaydım ne bu kitabı yazabilir ne de böylesine seçkin bir bilim kurulunun eleştirilerini alabilirdim. İSMMMO Kurucu ve Onursal Başkanı Yahya Arıkan, Yeminli Mali Müşavirler M. Nadi Abbasoğlu, Cem Tekin, Murat Uluat, Meral Dalkılıç ve Arzu Aktaş, İSMMMO Yönetim Kurulu Üyesi Gülgün Öztürk, IFAC Yönetim Kurulu Üyesi Ayşe Ariak Tunaboğlu, Sakarya SMMMO Başkanı Ertuğrul Kocacık, değerli meslektaşlarım Emre Akın, Ercan Toksoy, Emine Yılmaz, Suzan Tübek, Seyhan Gençdağ, İbrahim Akel, Sedat Eryürek, Mustafa İzzet Doğan, Baki Toraman, İsmail Namlı, Ziya Anıl Memiş, Kemal Sağım, Mehmet Beşir Çelik, Derya Çopuroğlu, Ömer Faruk Yeltekin, Selim Sunal, Dilek Yıldız, Semih Yıldırım, Sezer Cebeci, Dilara Yaz, M. Alperen Yaz, değerli öğrencilerim Ayşe Nur Terkoğlu ve Fatma Azap ile çalışmak eşsiz bir armağandı. Her birine tek tek teşekkür ediyorum.

Bazen ufak bir taş koskoca bir derenin akış yönünü değiştirir. Yıllar önce kadim dostum Av. Volkan Erel'den hukuk fakültesinde okutulan hukuk felsefesi kitaplarından istemiştim. Gönderdiği kitaplardan birisi de Raymond Wacks'ın *'Hukuk Felsefesine Kısa Bir Giriş'* adlı eseri idi. Hatırlarsanız bu kitap olmasaydı Doç. Dr. Sercan Gürler'in sunuş yazısını okumamış olacaktım. Eğer okumamış olsaydım bu kitabın mimarisini teşkil eden teoriyi dizayn edemeyecektim. Dolayısıyla muhasebe felsefesine kuşbakışı bakmama vesile olduğu için sevgili Volkan Erel'e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Kitabı bitirip yayınevine gönderdiğimde Muhasebe Felsefesinin Temelleri ismini taşımaktaydı. Yayın ekibiyle yaptığımız görüşmeler sonucunda ismi değiştirip *Düşünce Tarihi Işığında Muhasebe Felsefesi* olmasına karar verdik. İki kapak arasındaki tüm detayları sahiplenene değerli Timaş çalışanlarına özellikle yayın koordinatörleri Seval Akbiyık, Kadir Güven ve Samet

Altıntaş, sayfaları tasarlayan Nur Kayaalp, kapağı tasarlayan Yasin Çetin, görselleri hazırlayan Sefer Koçan ve böylesine değerli ekibi bir arada tutan Osman Okçu beyefendiye teşekkürlerimi sunarım. Son olarak Timaş'ın yönlendirmesiyle Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümünden Gözde Gürler ve Koç Üniversitesi İşletme Bölümünden Hüseyin Tayyip Göktaş'ın ortaya koyduğu eleştiriler inanılmaz değerliydi. Hepimizin yeni nesilden öğreneceği çok şeyler olduğunu ve kendilerine daha fazla kulak vermemiz gerektiğini bir kez daha tecrübe ettim.

Seneca '*İnsan ne değersiz şeydir, insanlığın üzerine çıkmadıkça.*' der çünkü dünyayı yaşanabilir kılmamanın başka yolu yoktur. Fakat bırakın insanlığın üzerine çıkmayı insanın insan olma yolculuğuna koskoca bir ömür bile yetmez zira hepimizin dert eşiği farklıdır. Dünyayı daha yaşanılabilir kılmayı dert edinmiş muhasebecilere ve yaşamı daha anlamlı kılmak isteyen düşünürlere ihtiyacımız var. Zira muhasebenin 'boş işler', felsefenin 'boş laflar' seviyesine indiği bizim gibi toplumların yaşadığı başı boşluk tesadüf değildir. İşte böyle bir mesajın altını çizmek amacıyla çıktığım düşünsel yolculukta, yüz altı kişiden oluşan muhteşem bir ekibin desteğini aldım. Hep birlikte ortaya çıkardığımız bu eserin tüm fedakârlıklara layık olmasını umuyor, desteğini esirgemeyen tüm dostlarıma sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

ÖNSÖZ

Uygarlığın ilk bilim¹ dalları arasındaki felsefe yaklaşık 2500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Diğer köklü bilimler arasında ise matematik, tıp, din ve hukuk sayılabilir. İki bin yıl boyunca mağarasına hapsedilen felsefe, 15. yüzyıla girerken akademik zincirlerini kırmakla kalmayıp Coğrafi Keşifler, Rönesans, Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali gibi yaratıcı yıkımların fitilini ateşledi. Düşünce dünyasının özgürleşmesiyle zenginleşen felsefe literatürü, kısa süre sonra bölünmeye başladı. Bu kopmalardan sosyal bilimler de nasibini aldı. Örneğin iktisat literatürünün felsefe biliminden ayrılması 1776 yılına tekabül eder. Çok geçmeden 1848 yılında iktisattan işletme, 1876 yılında işletmeden muhasebe ve 1940'larda muhasebeden finans bilimi doğdu. Bağımsızlaşan her bilim dalı, ortaya koyduğu tez ve kuramlar sayesinde güçlendikçe kendi felsefesine yöneldi. Muhasebe felsefesi alanındaki ilk eser ise 1907 yılında Charles Ezra Sprague tarafından yazıldı.

Başta tıp bilimi olmak üzere hukuk, matematik, psikoloji, tarih, iktisat veya siyaset bilimlerinin güçlü bir akademik geleneğe sahip olmasında, felsefeyle kurmuş oldukları derin

1 **Bilim:** Öz Türkçe 'bil' kökünden türetilmiş olup bilinç, bilgi gibi kelimeler de aynı köktendir. Latince scire yani 'bilmek' kökünden türeyip scienca yani 'bilinen şey' anlamına gelmekte olup sistematik bilgi edinme süreci olarak tanımlanır. Michael Shermer Bilim Nedir? (What is Science?) isimli kitabında 'Dünyanın nasıl işlediğini anlamamız için tasarlanmış en iyi araçtır.' şeklinde tarif eder.

ilişkinin payı büyüktür. Dolayısıyla muhasebe felsefesine giriş niteliği taşıyan bir eser, hem felsefenin köklü birikimlerinden hem de diğer bilimlerle yaşadığı akla dayalı tecrübelerden ders çıkarmalıdır. Bu tecrübelerle göre muhasebe felsefesi başlıklı bir çalışmanın ana teması, muhasebe değil felsefe olmalıdır. Çünkü **muhasebe felsefesinin konusu muhasebe, yöntemi ise felsefedir**. Muhasebe felsefesi, muhasebe bilimini felsefe metodolojisiyle inceler yani muhasebeyi doğrudan muhasebe olması bakımından araştırır. Dolayısıyla *DÜŞÜNCE TARİHİ IŞIĞINDA MUHASEBE FELSEFESİ* isimli bu eser, muhasebe ile felsefe bilimlerini tanıştırdıktan sonra muhasebe felsefesinin temellerini atmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla bu çalışma muhasebe değil felsefe kitabıdır. İşte binlerce yıllık düşünce tarihinden faydalananarak muhasebe biliminin tarihini, kapsamını, sınırlarını, yöntemini, bilimsel bilginin yapısını ve özelliklerini felsefî bir tavırla ele alan bu kitabın,

Birinci bölümü *felsefe ile bilimin doğuşu, gelişimi ve bölünme süreçlerini inceleyerek muhasebe felsefesi hangi temeller üzerine oturtulabilir?*

İkinci bölümü *muhasebe kürsüsü ve meslek mensuplarını ONTOLOJİ (Varlık) disipliniyle tanıştırp, ortaya çıkacak sinerjiyle muhasebe ontolojisi hakkında neler tartışılabilir?*,

Üçüncü bölümü *muhasebe kürsüsü ve meslek mensuplarını EPISTEMOLOJİ (Bilgi) disipliniyle tanıştırp, ortaya çıkacak sinerjiyle nasıl bir muhasebe epistemolojisi kurgulanabilir?*,

Dördüncü bölümü ise *muhasebe kürsüsü ve meslek mensuplarını AKSİYOLOJİ (Etik) disipliniyle tanıştırp, ortaya çıkacak sinerjiyle nasıl bir muhasebe aksiyolojisi tasarlanabilir?*

sorularına entelektüel bir zeminde cevap arayışıdır.

Bilindiği üzere okuma eylemi, iki özgürlüğün birleşiminden oluşur: Yazarın ve okurun özgürlüğü. Düşünsel kitapların önsöz, giriş ve teşekkür gibi bölümleri yazarla okuyucunun baş başa sohbet edebildiği özgür ve özel bir alandır. Dolayısıyla bu noktadan sonra birinci tekil şahısla yazar olarak okurlarımla konuşmak istiyorum. Şu an yazar olarak karşınızdayım ancak ben de bir okurum. Bir okur olarak, kitapların en çok ilgimi çeken bölümleri teşekkür, önsöz ve giriş başlıklarıdır. Multidisipliner tarzdaki düşünce kitaplarının en damıtık kısımları da burasıdır zaten. Hele bir de okuyucunun var olan bilgisini mayalamak istiyorsa bu metinlerin uzunluğu o kitaptan alacağınız lezzetle doğru orantılıdır. Zira kitapların genetik kodlarını sadece bu bölümlerde bulabilirsiniz.

Önceki çalışmalarımda olduğu gibi bu önsözde de kitabın içeriğine ilişkin genel bilgi verip bir sonraki giriş bölümünde ise hem kitabın özetini hem de yazım sürecinde yaşadıklarımı aktardım. Hâliyle teşekkür, önsöz ve giriş derken kitaba başlayamadım. Her yazar okunmak ister fakat okuyucunun sıkılmaması da önemlidir. Ülkemizdeki okuyucu kitlesi teşekkür, önsöz ve giriş gibi bölümlerin kısa olmasını bekler. Açıkçası ilk okumaya başladığım zamanlar ben de öyleydim. Ancak multidisipliner tarzda kaleme alınmış kitaplar; araştırma, düşünme, yazma, danışma, kontrol, eleştirileri toplama, düzeltme, tekrar yazıp tekrar okuma, demlenme ve tasarım aşamalarından geçerek ortaya çıktığı için bu bölümlerin kırk sayfayı bulması kaçınılmaz olur. Özellikle popüler bilim alanında yazılmış Jared Diamond ekolünden gelen Niall Ferguson, Yuval N. Harari, Michio Kaku veya Steven Levy, Eric Schmidt, Jonathan Rosenberg, Alvin E. Roth gibi yazarların kâbusudur kitaba başlayamamak. Bizler ise orijinali 10 ciltlik meşhur *Sefiller* romanını bile cep boyundan okuyarak büyüdüğümüz için bu ihtiyacı anlamakta zorlanırsınız. Çünkü yazar ne kadar acı çektiyse kita-

bın içine girmesi de o kadar güç olur. Dolayısıyla bir düşünce kitabının en kritik bölümleri diyebileceğimiz teşekkür, önsöz ve giriş bölümleri ne kadar uzun olursa okuyucu açısından o kadar keyiflidir. Zaten değilse o kitap sizin için yazılmamıştır.

Uzun girişleri severek okumama hatta en faydalandığım bölümler olmasına rağmen cep kültüründe yetiştığım için uzun girişler yazdıkça kendi kendimi eleştiriyordum. Doğru yaptığıma inansam da hep kuşkularım vardı. Ancak yukarıda adını andığım uluslararası çaptaki yazarları okudukça rahatladığımı anımsıyorum. Demek ki olayın doğası buydu. Besim Dellaloğlu'nun Timaş'tan çıkan *Poetik ve Politik* isimli eserinin önsözündeki itirafı okuyunca ise yalnız olmadığımı anladım. Besim Dellaloğlu özetle şöyle diyordu: *'Eskiden okuduğum kitapların uzun önsözleri sıkıcı gelirdi. Dikkatimi çeken bir başka nokta da yazarın teşekkür ettiği isimler olurdu. Hatta başlangıçta abartılı gelirdi. Bu sebeple çoğu zaman önsözleri okumadan geçirdim. Fakat zamanla bu bölümlerin önemini kavramaya başladım ve kitapların en stratejik bölümleri gibi gözükmeye başladı. Batı'da üretilmiş akademik literatürün önsözlerini okuduğunuzda yerleşikliğin, kurumsallığın, gelenek sahibi olmanın farkını hemen algılersınız. Çünkü çok az kitap kurumsal bir maddi destek olmadan yazılmıştır. Çok az yazar, hocaları ve entelektüel çevresi olmadan meydana gelebilir. Bunu da önsözden hissedebilirsiniz. Biz ise çoğu zaman işimizi tek başımıza yapmak zorunda kalırız. Çünkü genellikle arkamızda güçlü bir gelenek, akademik ve kurumsal destek yoktur.'*

Bilindiği üzere önsöz tabiri okuyucu açısından yapılan bir tanımlamadır zira önsözdeki satırlar yazarın veda sözcükleridir. Son sözlerimi yazarken Besim Hocayla benzer duyguları hissetmekle beraber sanırım biraz şanslıydım. Çünkü yedi yıl önce yayımlanan *Muhasebe Felsefesi* isimli kitabım, gerek meslek

mensupları gerekse akademisyenler tarafından tahminlerimin ötesinde sahiplenilmişti. İçerik ve kurgusuyla bambaşka olan bu yeni eserin de aynı ilgiyle karşılanması ve mesleğimizin düşünsel boyutuna katkı sunmasını dilerim.

GİRİŞ

Muhasebe, mali olaylarla; felsefe, kavramsal olgularla ilgilenir. Muhasebe felsefesi ise mali olgulara kavramsal açıdan yaklaşır. Bu tanımları biraz daha açarsak muhasebe, sayılar aracılığıyla parçadan bütüne doğru akan sistematik bir raporlama arayışı; felsefe, kavramlar yardımıyla bütünden parçaya doğru yayılan mantıksal bir sorgulama yolculuğudur. **Muhasebe felsefesi ise sayılardan raporlamaya geçiş süreçlerini iyileştiren düşünsel bir etkinliktir.**

Bilimlerin yüzeyi pürüzsüz değil çatlaktır. Felsefe, bu çatlakları onarmakla kalmaz doğrudan içeri sızarak bilim insanlarına rehberlik eder. İşte bu rehberliğin hangi sorunlarla uğraştığı, sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği, diğer sahaların nelerinde farklılaştığı, muhasebe ile felsefe arasında nasıl bir ilişki kurulacağı ve nihayet hepsinden önemlisi bir muhasebeci veya akademisyenin muhasebe felsefesine niçin ihtiyaç duyacağı gibi soruların tek ve kolay bir cevabı yoktur. Zaten bu sorulara özgün cevaplar üretmeye çalışmak, ilerleyen satırların varlık sebebidir. Nitekim bir hukukçuyla hukuk felsefesi hakkında, bir tıpçıyla tıp felsefesi hakkında uzun saatler konuşmak mümkündür. Hatta yoldan geçen birisine hukuk veya tıp felsefesi dediğinizde aşağı yukarı zihninde bir şeyler canlanır. Muhasebe felsefesi dendiğinde ise muhasebenin felsefesinden mi yoksa felsefenin muhasebesinden mi bahsedildiği veya hangi konuları kapsadığına ilişkin tereddütler oluşur. Bu belirsizliklere rağmen

muhasebe felsefesinin temelde üç amacı olduğunu düşünüyorum. Birincisi muhasebe biliminin akademik konumunu güçlendirecek metodolojik araştırmalara destek olmak, ikincisi ekonomik aktörlerin sahada ihtiyaç duyduğu raporlama ve analizleri sunmak, sonuncusu ise meslek mensuplarının tahsilat, angarya ve haksız rekabet gibi sorunlarına çözüm üretmektir.

Felsefe kavramı, dünya dilleri içerisindeki en yoğun kelimelerden birisidir. Dolayısıyla muhasebe biliminin felsefeden beslenmesi, sanıldığı kadar kolay değildir. Örneğin hukuk biliminin felsefeyle irtibatı günümüzden tam 200 yıl önce Alman filozof Georg W. Hegel'in 1820 yılında yazdığı *Philosophy of Right* adlı eserle başlamasına rağmen hukuk felsefesi de hâlen istediği düzeye gelebilmiş değildir. Gerçekten de bir hukuk felsefesi kitabının hangi başlıklara yer vereceğine ilişkin neredeyse her hukuk felsefecisi farklı düşünmekte hatta bu disipline ne isim verilmesi gerektiğinde bile kararsızlık yaşamaktadırlar. Hukuk felsefesi bazen 'legal theory' bazen 'legal philosophy' bazen 'philosophy of law' bazen de 'jurisprudence' ismiyle anılır. Hele bunlara 'hukuk bilimi', 'hukuk metodolojisi' ve biraz modası geçmiş olsa da bazı hukuk çevrelerinde kullanılan 'genel hukuk kuramı' başlığı da eklenirse durumun vahameti anlaşılır. İşte bu yüzden son yıllarda yazılan hukuk felsefesi kitaplarının çoğu, hukuk felsefesi teriminin bizatihi kendisini sorunsallaştırıp bu tabirden ne anlaşılması gerektiğini tartışır.

Tüm bu belirsizliklere rağmen muhasebe felsefesine ilişkin bir kitap yazmak istediğinizde felsefe ile yoğun irtibat kurmuş bilim dallarının yüzyıllar içinde edindiği tecrübelerden yararlanmak gerekir. Hukuk ve tıp felsefesi alanındaki eserleri incelediğimizde tercih edilen iki yöntem olduğunu görmekteyiz. Birinci yöntemde; hukukçu veya tıpçı olup olmadığına bakılmaksızın belli başlı felsefecilerin görüşleri, tarihsel bir akış-

la sıralanır. Sokrates'ten başlamak üzere sırasıyla Eski Yunan, Roma, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Aydınlanma² dönemlerinde öne çıkan filozofların görüşleri ele alınır ve ardından çağdaş hukuk felsefesinden örnekler verilir. Eğer bu felsefeciler, kendi aralarında bir okul oluşturduysa buradan çıkan ekollerin genel özellikleri de belirtilir. İster ekol bazında incelensin isterse tek tek ele alınsın bu filozofların yetişmesine zemin hazırlayan koşullar üzerinde durulur ve böylece hukuk veya tıp felsefesinin tarihi gelişimi hakkında okuyucuda genel bir fikrin oluşması amaçlanır. Derleme becerisi gerektiren bu yöntem gerek Türkiye'de gerekse dünyada oldukça yaygın olup bunların bir çoğunluğu da ders kitabıdır³.

İkinci yöntemde ise araştırma ve derleme yeteneğiyle birlikte yazarın her iki bilim dalını derinlemesine tanıması, notlar alması, bu notlar üzerinden hipotezler geliştirmesi, bu tezleri bilim insanları ve meslektaşlarıyla tartışarak yeni sentezlere ulaşması, sentezlediği bilgileri mantıksal çıkarımlarla kurgulayarak teoriye dönüştürmesi ve diğer disiplinlerle zenginleştirerek yalın bir dille yazması beklenir. Bilimsel süzgeçten geçen bu görüşlerin yazıya dökülmesi de en az diğer aşamalar kadar zordur. Sürecin bu denli zahmetli olmasının tek sebebi, okuyucuyu da tartışmaya çekerek yeni fikirler üretmesine kapı aralamaktır. Zira yazarın nokta koyduğu her cümlede okurun bilgeliği başlar. Çünkü metnin egemenliği okura geçmiştir artık.

Sıralanan aşamalardan da anlaşılacağı üzere ikinci yöntem, filozof veya düşünürlerin görüşlerinden ziyade kavramsal bağlama uygunlaşır. Ele alınacak sorunlar tespit edildikten sonra

2 'Aydınlanma, aklını kullanmaya cüret etmektir. Kişinin kendi kusurunun bir sonucu olan ergenlik hâlinde çıkışıdır.' Immanuel Kant, 1784.

3 Örneğin İstanbul Üniversitesinde okutulan ve Prof. Dr. Yasemin Işıktaç imzalı Hukuk Felsefesi ders kitabı (s. 534) ile Marmara Üniversitesinde okutulan ve Prof. Dr. Adnan Güriz imzalı Hukuk Felsefesi ders kitabı (s. 483) bu yöntemle yazılmıştır.

bu konularda fikir belirtmiş filozof veya düşünürlerin görüşleri tartışılır. Maya kitap veya aşî kitap dediğimiz bu tarz çalışmalarda ilgili bilim dalının felsefî disiplinlerle arasındaki temel sorunlar tanıtılır ve olgusal açıdan irdelenir. İleri sürülen çözüm önerilerinden bahsedilir. Sayfalar ilerledikçe okuyucu da tartışmaya dahil olmanın lezzetini tadar. Bu tür eserler, tek tek filozof veya okulların görüşlerini merkeze alan kitaplardan daha yoğun ve derinliktir. Hâyli gelişmiş bir akıl yürütme becerisi, titiz ve yavaş bir okuma yanında eleştirel düşünme gerektirir. Yani yazar kadar okuyucudan da büyük bir özveri bekler ve genellikle hukuk ile tıp felsefesinin uzmanlaştığı Avrupa ve Amerika'da sık görülür.

Okuduğunuz kitap ise ikinci yönetime göre yazılmıştır. Normal şartlarda buna cesaret edemezdik. Ancak 2014 yılında yayımlanan *Muhasebe Felsefesi* adlı kitabıma gösterilen ilgi beni motive etti. Zira beklemediğim düzeyde sahiplenilmişti. Beklemiyordum çünkü aynı isimdeki kitaplar, gelişmiş ülkelerde 110 yıl önce yazılmasına rağmen ‘muhasebe felsefesi’ ibaresinin Türkçesi, Google arama motorunda bile yan yana gelmemişti. Ayrıca hukuk felsefesi dersinin hukuk fakültelerinin ikinci sınıfında okutulmasına ve avukatların staj bitirme derslerinden birisi olmasına rağmen ‘muhasebe ile felsefe’ kavramlarının tanışmıyor olmaları sebebiyle tematik bir kitabın okunacağına dair kuşkularım yüksekti. Ancak gururlu bir yanılgı yaşadım. Pek çok meslek odası ve üniversitelerde seminerler verdim, söyleşilere katıldım. Bu alana ilgi gösteren hocalarımız tarafından seçmeli dersler açıldı⁴.

4 1. Prof. Dr. Burcu Demirel tarafından 2016-2017 eğitim öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi, İşletme Fakültesinde seçmeli yüksek lisans dersi olarak ‘Muhasebe Felsefesi’ ismiyle,

2. Doç. Dr. Şerife Subaşı tarafından 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İşletme Doktora programında ‘Muhasebe Felsefesi’ ismiyle,

Diğer taraftan *Muhasebe Felsefesi* kitabı yayımlandığından beri hem kurgusunu hem de içeriğini geliştirmek için sürekli bir düşünsel girdabın içinde savruluyordum. Çünkü denemelerden oluşan bu kitabın önemli bir eksiği vardı. Fakat ne olduğunu bulamıyordum. Oysaki aradığım cevap gözümün önündeymiş. Bu noktadaki aydınlanmamı Doç. Dr. Sercan Gürler hocanın Raymond Wacks'ın *Hukuk Felsefesine Kısa Bir Giriş* kitabına yazdığı sunuş metnine borçluyum. Çantamdan hiç çıkmayan bu eser, yıllar boyu düşüncelerimi mayaladı ve kuluçka süresini tamamlayınca bana şunları söyledi: '*Eski çalışmada muhasebe ve felsefe bilimlerini ana başlıklar itibariyle birbirine bağlamıştın. Fakat muhasebeyi muhasebe yapan ve felsefeyi felsefe yapan alt başlıklara değinmemiş hatta aralarındaki irtibatı incelememiştin. Hâlbuki bir muhasebe felsefesi kitabı, gerek felsefe gerekse muhasebe bilimini oluşturan temel öğeleri bulup, entegre etmelidir.*' Kitabın söyledikleri doğrudu zira felsefeyle ilgili bir eser, kafanızın ortasında bir yarık açmıyorsa ya içinde felsefe yoktur ya da o bir kitap değildir. Ludwig Wittgenstein'in dediği gibi '*İnsanın gözünün önünde duranı görmesi kolay değildir.*' Benim görmem ise yaklaşık yedi yıl sürmüştü. Sonuç olarak tüm gizemler, sade şeylerin damıtık halinden ibaret değil midir?

Aradığımı eksiği bulmuştum fakat nasıl yapacağım hakkında hiçbir fikrim yoktu. Yeniden düşünce tarihi, felsefe ve bilimsel üzerine çalışmaya başladım. Pek çok söyleşiye katıldım. Programlar izledim. Düşünce tarihini, felsefe ile bilimin doğuşunu, muhasebeye duyulan ihtiyacı ve muhasebenin felsefeyle olan irtibatını araştırdım. Öğrendiklerimi harmanlayarak birbirine bağlamaya ve muhasebe felsefesine giriş niteliği taşıyacak şe-

3. Prof. Dr. Ahmet Vecdi Can tarafından 2020-2021 eğitim öğretim yılında Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü bünyesinde yüksek lisans düzeyinde '*Muhasebe Felsefesinin Temelleri*' ismiyle seçmeli dersler açılmıştır. Her üç hocamıza da duyarlı ve vizyoner katkılarından ötürü teşekkür ediyorum.

kilde kurgulamaya çalıştım. Anakronizm hatasına düşmeden uygarlık yolculuğumuza düşünce tarihi penceresinden bakmayı denediğim ‘Felsefeden Muhasebeye’ başlıklı ilk bölüm işte böyle ortaya çıktı. Aynı zamanda bu bölüm, insanlığın düşünce tarihinden felsefeye, felsefe tarihinden bilime ve bilim tarihinden muhasebe felsefesine geçiş aşamalarını özetleyecek şekilde kurgulandı.

Ardından felsefenin metodolojik altyapısı üzerine yoğunlaştım. Yirmi beş asırlık bu bilimin günümüzde hangi disiplinlerden oluştuğunu ve bunların ne ifade ettiğini sindirmem gerekiyordu. Ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji disiplinlerini tanıdıkça zihnimdeki boşluklar dolmaya ve kitabın taslağı şekillenmeye başladı. Böylelikle ikinci bölümün ‘Muhasebe Ontolojisi’, üçüncü bölümün ‘Muhasebe Epistemolojisi’ ve son bölümün ise ‘Muhasebe Aksiyolojisi’ olmasına karar verdim. Peki, bu bölümler hangi konuları kapsayacaktı? Nelerden bahsedecektim? Gündelik hayata nasıl bağlayacaktım? Felsefenin bu üç disiplinini, muhasebe bilimiyle nasıl ilişkilendirecektim?

Bu soruları araştırırken muhasebe bilimini oluşturan öğelerin neler olduğunu merak ettim. Ancak şu ana kadar yazılmış muhasebe öğretisi kitaplarında, muhasebeyi bilim dalı hâline getiren başlıklardan bahsedilmediği hatta böyle bir sınıflandırılma dahi yapılmadığını fark ettim. Kısacası muhasebe biliminin hangi öğelerden oluştuğunu gösteren evrensel, özgün ve orijinal bir ayırım yoktu. Onlarca muhasebe akademisyenine danıştım. Bilim danışmanları bölümünde adı geçenler dahil olmak üzere tanıdığım her hocaya ‘*Muhasebe bilimi kaçaya ayrılıyor?*’ veya ‘*Muhasebe bilimini oluşturan başlıklar nelerdir?*’ diye sordum. Kongrelerde, çalıştaylarda, sempozyumlarda ilmine fikrine güvendiğim herkesle konuştum. Değerli hocalarımla desteğiyle uluslararası literatürü taradım. Ne var ki muhase-

be biliminin kaç'a ayrıldığı hiçbir yerde yazmıyordu. Çünkü böyle bir soru sorulmamıştı. Bazı okurların '*Genel muhasebe, yönetim muhasebesi veya maliyet muhasebesi gibi ayrımlar var.*' dediğini duyar gibiyim. Haklısınız, yerli yabancı muhasebe kitaplarına baktığımızda muhasebe kaç'a ayrılır başlığı altında benzeri sınıflandırmalar yapılır. Ancak bu kategorileştirme, muhasebe bilimini değil muhasebe uygulamalarının kaç'a ayrıldığını gösterir.

Muhasebenin bilimsel altyapısı yani muhasebe biliminin kaç'a ayrıldığı sorusunu cevaplarken aşağıdaki Türkçe kaynaklardan ilham aldım. Başka bir ifadeyle eğer bu eserler olmasaydı bu kitabın çekirdeği de yazılamazdı.

1. Serkiz Nihad, Nazarî ve Amelî Muhasebe, 1926⁵.
2. Kirkor Kömürcüyan, Yeni Muhasebe Usulü, 1929.
3. Abdullah Nuri Aker, Vesikalar ve Muhasebe, 1933.
4. Nurettin Togay, Hesaplaşma İlmi, 1935.
5. Cevat Yücesoy, Sosyeteler Sağışı, 1937.
6. Süheyy Derbil, Muhasebe, 1938.
7. Alfred Isaac, Muhasebe Nazariyesi, 1941.
8. Osman Fikret Arkun, Muhasebe Teorisi ve Pratiği, 1944.
9. Hikmet Keyman, Ticarî Muzaaf Muhasebe, 1955.
10. Tayfur Tarhan, Muhasebe Umumî Bilgileri, 1961.
11. Hikmet Keyman, Luca Pacioli'den Çağımıza Kadar Muhasebe Nazariyeleri, 1967.

5 Serkiz Nihad'ın muhasebe bilimini ikiye ayırıp '**Nazarî ve Amelî Muhasebe**' ismini verdiği bu eser, Muhasebe Felsefesinin Temelleri başlıklı teorime ilham veren ilk çalışmadır. Aynı başlıkta İngilizce yazılmış ilk kitap ise '**Leo Greendlinger, Accounting, Theory and Practice**, New York, Alexander Hamilton Institute, 1912.' künyeli eserdir.

12. Mazhar Hiçşasmaz, Tarihsel Gelişimi İçerisinde Muhasebenin Teorisi ve Teknik Yapısı, 1970.
13. Nalan Akdoğan-Hamdi Aydın, Muhasebe Teorileri, 1987⁶.
14. Mehmet Yazıcı, Muhasebe Bilimöğeleri, 2001⁷.

Muhasebenin teorik ve pratik yönleriyle birlikte muhasebe tarihini de inceleyen bu kitapların bir kısmı Fransız, bir kısmı Alman, bir kısmı da Amerikan ekolünden beslenmişti. Örneğin Kırkor Kömürcüyan, Serkiz Nihad, Süheyp Derbil, Osman Fikret Arkun, Cevat Yücesoy ve Mazhar Hiçşasmaz Fransız ekolünden, Alfred Isaac ve Mehmet Yazıcı Alman ekolünden, Hikmet Keyman, Mustafa Aysan, Nalan Akdoğan ve Hamdi Aydın ise Amerikan ekolünden yararlanmıştı.

Pek çok yabancı esere de başvurdum. Öncelikle Mustafa Aysan tarafından 1964 yılında tercüme edilerek *Muhasebenin Temelleri* adıyla yayımlanan William A. Paton ve Robert L. Dixon tarafından yazılmış *Essentials of Accounting* ismini taşıyan hacimli kitap oldukça değerliydi. Arkasından başka bir Harvardlı profesör olan Vernon Kam'ın 1986 yılında yazdığı *Accounting Theory* ve yine muhasebe profesörleri Irving J. Chaykin ve Max Zimering tarafından 1958 yılında yazılan *Advanced Accounting Problems Theory and Practice*, Fransız muhasebe teorisyenlerinden Jeanjean Dumarchey tarafından 1914 yılında yazılmış *Théorie Positive de la Comptabilité* ve

6 Yerli ve yabancı hocaların muhasebe felsefesine bakışını, çalışmalarını ve hedeflerini kavramamı sağlayan ve muhasebe felsefesinin temelleri isimli tabloyu hazırlarken bana ilham veren ikinci eserdir.

7 Muhasebe bilimi ile muhasebe felsefesinin temel öğelerini oluşturan 40 ögeyi tespit ederken ilham aldığım üçüncü eserdir. İki hafta sonra 88 yaşına girecek olan Mehmet Yazıcı hocamla 14 Ocak 2021 tarihinde yaptığım uzun telefon görüşmesinde, kitabın ismindeki 'bilim ve öğe' kelimelerini neden bitişik yazdığımı sordum. Değerli hocam şu cevabı verdi: 'Özellikle öyle yazarak bu iki kelimenin ayrı yazılışında verdiği anlamdan daha farklı bir olguya dikkat çekmek istedim.'

profesör C. Leverer tarafından 1919 yılında yazılmış *Theorie und Geschichte der Buchhaltung* isimli eserlere de başvurdum. Diğer kitap ve makaleler ise ilk bölümün sonundaki kaynakçada yer almaktadır.

Yukarıdaki yerli ve yabancı eserlerden edindiğim ipuçlarını, mesleki deneyimlerimle harmanlayıp muhasebe bilimini oluşturduğunu düşündüğüm 40 adet ögeyi listeleyip bir kenara koydum. Hemen ardından muhasebe bilimini teorik ve pratik olmak üzere ikiye ayırdım. Bu kırk ögeyi teorik muhasebe ve pratik muhasebe başlıkları arasında paylaştırdım. Böylelikle muhasebe biliminin akademik haritasına ulaştım. İşte okuduğunuz kitabın özünü oluşturan bu ilk tabloya⁸ ***Muhasebe Biliminin Temel Öğeleri*** ismini verdim. Felsefenin hangi disiplinlerden oluştuğuna baktığımda ise pek çok seçenek arasından ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji başlıkları üzerinden ilerlemeyi uygun gördüm. Dolayısıyla muhasebe biliminin 40 ögesini, felsefenin bu üç disipliniyle birleştirip muhasebe felsefesinin temellerini atabileceğimi düşündüm. Peki, bunu nasıl yapacaktım? Muhasebenin bilim dalı olmasını sağlayan öğeler, felsefenin hangi disiplini altına yazılmalıydı? Buradaki mantık zinciri nasıl işlemeliydi?

Muhasebe olgusunun bilimsel varlığıyla ilgili öğeleri muhasebe ontolojisi, bilgi sistemleriyle ilgili öğeleri muhasebe epistemolojisi ve muhasebe etiğiyle ilgili öğeleri ise muhasebe aksiyolojisi altına yazdım. Bu sınıflandırmayı da onlarca kez değiştirip, danışıp, tartışarak son hâline getirdim. Bulmacanın parçalarını birleştirenince şunu gördüm. Artık muhasebe veya felsefe yoktu, muhasebe felsefesi vardı. Artık ontoloji, episte-

8 Muhasebe bilimini teorik ve pratik olmak üzere 2 ana başlığa ayırıp sonra bu başlıkları 40 ögeye böldük ve son olarak bu öğeleri de 127 alt başlıkla detaylandırıp Muhasebe Biliminin Temel Öğeleri tablosunu üç boyutlu hâle getirmeye çalıştık. Diyagram şeklinde tasarlanan bu tablo, kitapta yer almaktadır.

moloji veya aksiyoloji yoktu; muhasebe ontolojisi, muhasebe epistemolojisi ve muhasebe aksiyolojisi vardı. İşte okuduğunuz kitabın özünü oluşturan ikinci tabloya ise ***Muhasebe Felsefesinin Temelleri*** ismini verdim. Bu noktada Prof. Dr. Batuhan Güvemli devreye girerek bu iki tabloyu bilimsel makaleye dönüştürdü.

Alman filozof Friedrich Nietzsche ‘*Kesinlik insanı çıldırtmalıdır.*’ der. Ben de ortaya koyduğum hipotezin ne kadar doğru veya yanlış, ne kadar gerekli veya gereksiz olduğundan emin değildim. Zaten az sayıdaki yabancı muhasebe felsefesi kitapları bile muhasebenin tanım, kavram, terim, ilke, politika, yöntem, kural, sistem, teori ve yasalarına üstünkörü değinip hızlıca uygulamaya yönelik örneklerle geçmekteydi. Türkiye’deki durum daha da vahimdi. **Zira muhasebe teorisi başlıklı çalışma yapan akademisyenler bile muhasebe felsefesi olgusuna bütünsel açıdan yaklaştığını zannetmekteydi.**

Peki, hazırladığım bu iki tablo, ne kadar anlamlıydı? Bu sorunun cevabını öğrenmek için muhasebenin felsefi taraflarını sorgulamış Oktay Güvemli, Mustafa Aysan, Mehmet Yazıcı, Nalan Akdoğan ve Hamdi Aydın hocalarıma başvurdum. Defalarca düzeltme yaparak tekrar tekrar danıştım. Rahmetli Oktay Güvemli hocamla bir buluşmamızda iki tabloyu da açıp hocaların piri Mustafa Aysan’a göstererek ‘*Bu çalışma muhasebe ve felsefeyi kılcal damarlarına kadar birbirine bağlıyor. Gel şunu birlikte inceleyelim.*’ diyerek saygıdeğer hocamızın da eleştirilerini almam için kulis yapmıştı. Mehmet Yazıcı ise kendisiyle yaptığım uzun görüşmeler sonrasında ‘*Sen bunları nasıl düşünebildin!*’ diyerek sevincini ifade etmişti. Ben de ‘*Eğer sizin Muhasebe Bilimöğeleri isimli kitabınız olmasaydı böyle bir tabloyu hazırlayamazdım.*’ dedim. Nalan Akdoğan bir taraftan tabloları inceleyip diğer taraftan ‘*Çok değerli bir çalışma, tebrik*

ederim.’ diyerek beni onurlandırdı. Ben de ‘*Eğer sizin Muhasebe Teorileri isimli kitabınız olmasaydı bu tabloyu hazırlayamazdım.*’ dedim⁹. Hamdi Aydın hocam ise dipnotlara kadar düzeltmeler yaptığı müsveddeleri bana gönderdikten sonra defalarca telefonla görüşerek eleştirilerini aktardı. Kendilerini muhasebeye adanmış bu duayen isimler, kıymetli vakitlerini ayırdılar. Nazik eleştirileri ve samimi tavsiyeleri sayesinde ‘Muhasebe Felsefesinin Temelleri’ başlıklı teori denemesi de tamamlandı. Aylar süren kurgusal mesaimiz bittiğinde, muhasebenin felsefi yönünü hem uygulayıcı hem akademik hem mükellef hem de kamusal boyutlardan incelemiş ve muhasebe biliminin temel öğelerini, felsefesinin üç disiplini olan ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji sütunları üzerine yerleştirmeyi başarmıştık.

Geriye ise muhasebe felsefesi altında sıralanan bu başlıkları tek tek incelemek kalmıştı. Önümde iki seçenek vardı: Ya her birini akademik bir bakışla araştırıp sayfa sayısı endişesi gütmeden detaylıca yazacak ya da genele hitap eden keyifli bir üslupta olabildiğince kısa tutacaktım. Akademisyen olmadığım için ikincisini tercih ettim. Şimdiki dileğim ise muhasebe ontolojisi, muhasebe epistemolojisi ve muhasebe aksiyolojisi disiplinlerinin öğretim üyelerimiz tarafından ayrıntılı şekilde çalışılmasıdır.

Muhasebenin tecrübeli hocalarından onay alınca yazma sürecini hızlandırdım. Kitabın çekirdek kısmını Haziran 2020’de tamamlayıp Göksel Yücel, Yusuf Sürmen, Ahmet Vecdi Can, Abdulkerim Daştan, Fatih Coşkun Ertaş, Cengiz Toraman, Saygın Eyüpgiller, Başaran Öztürk, Halil Emre Akbaş, Burcu Demirel, Batuhan Güvemli, Burcu Adiloğlu, Oğuzhan Baha-

9 Nalan Akdoğan, Muhasebe Biliminin Temel Öğeleri isimli tablonun normatif (pratik) kısmında sıralanan başlıkları elindeki kalemle değiştirerek çalışmamın son şeklini verdi. O sayfayı hatıra olarak saklıyor olmaktan onur duymaktayım.

dır, İpek Türker, Özgür Biyan, Şerife Subaşı, Fatma Şensoy, İlker Kıymetli Şen ve Muhsin Aslan'dan görüş istedim. Çünkü muhasebe akademisyeni bu isimler, felsefenin önemine vâkıf ve muhasebe felsefesinin ders olarak okutulmasını arzu eden kimselerdi. Pandemi izin verdiği ölçüde yüz yüze, telefonla, kargoyla, e-postayla, görüntülü konuşmalarla iletişim kurduğum bu insanlar, pek çok mantık hatamı düzeltmekle kalmayıp eleştiri ve önerileriyle fikirlerimi zenginleştirdi.

İkinci elemeyi de geçtiğime göre muhasebe camiası dışına çıkıp bu kitabın fikir tohumlarını eken değerli hukuk felsefecisi Doç. Dr. Sercan Gürler, tıp felsefesi alanında çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. Mehmet Bilgin Saydam, duayen iktisatçı Prof. Dr. Ersin Nazif Gürdoğan, bilim tarihçisi Prof. Dr. Durmuş Günay, sinirbilimci Prof. Dr. Sinan Canan, dil felsefecisi Doç. Dr. Mehmet Fatih Doğrucan ve siyaset bilimci Doç. Dr. Köksal Şahin hocalarımdan yardım istedim. Her biri olağanüstü bir emekle katkı sundular. Ben de pandemi dönemindeki sessizliği fırsata çevirip yazım işini tamamladım. Son olarak kitabın müsveddelerini alıp teşekkür bölümünde detaylıca andığım diğer akademisyen ve meslektaşlarımla paylaşarak geniş bir heyetin incelemesinden geçirdim.

Yeri gelmişken kaynakça ve alıntılama yönteminden de bahsetmeliyim. Aydın ahlâkına sahip bir yazar, yararlandığı eserleri dipnota almalı ve kaynakça kısmında belirtmelidir. Bu düstur, benim için de geçerli ve etik açıdan doğru olandır. Dolayısıyla anonim bilgiler dışında doğrudan alıntı yaptığım 323 kişi, 76 kitap, 11 makaleyi bizzat metnin içinde andım. Özellikle mesleki konularda yoğun alıntı yaptığım için Tur-nitin programından benzerlik oranını kontrol etmek istedim. Sonuç yüzde 7 çıktı. Genel olarak muhasebe camiasına uzak olan felsefî terimleri kullanmaktan kaçındım ancak bilinmesi

gerektiğini düşündüğüm 77 kavramın etimolojik veya semantik anlamlarını dipnotlarda belirttim. Bununla birlikte 28 özlü söz, 77 bilgi notu, 78 referans ve 70 yorum olmak üzere toplam 330 adet dipnota yer vermiş oldum. Belki merak edenler olabilir; muhasebe 1294, felsefe 802, muhasebe felsefesi ise 160 kez geçmiş. Son olarak çok önemsedığım ama ülkemizde pek alışkın olunmayan bir istatistik vermek istiyorum: Hangi alanda olursa olsun tüm kitaplar aynı kelimelerle yazılır sadece yerleri değişiktir. Eseriniz ister felsefe ister muhasebe isterse roman olsun, Türkçenin mevcut kelime haznesini kullanmak durumundasınız. Sadece yerleri değişir: 79500 sözcükten oluşan kitapta yaklaşık 6000 farklı sözcük kullanmışım. Bu hesabı yaparken örneğin 100 yerde muhasebe, 100 yerde felsefe ve 100 yerde muhasebe felsefesi yazdıysam sadece iki kelime kullandığımı kabul ederek sözcük dizinlerini sayıma dahil etmedim.

Kitabın geneline baktığımızda farklı eserlerden derlediğim bilgileri damıtarak yeni şeyler söylemeye çalıştım: Örneğin insanlığın düşünsel yolculuğunu felsefe ve bilimlerin kökenine bağlayıp sosyal bilimlerin doğuşundan muhasebeye, oradan muhasebe felsefesine geçiş aşamalarını tarihsel anlamda uyarlamak; neden, niçin ve nasıl sorularıyla dönüşen bilimsel yolculuğu hikâyeleştirmek; muhasebe bilimini oluşturan temel öğelere ilişkin tabloyu hazırlamak; bu tabloyu felsefenin üç disipliniyle birleştirip muhasebe felsefesinin temel öğeleri isimli ikinci şablonu ortaya koymak gibi. İşte bu ve benzeri tezleri herhangi bir kitaptan almadım ancak yararlandığım kaynaklar olmasaydı hiçbirini düşünemezdim. Dolayısıyla fikirlerime ilham veren her eseri, ilgili bölümün sonuna ekledim ancak özel bir anlamı yoksa okumayı güçleştirdiği için dipnota koymadım.

Bir muhasebe teorisinden yola çıkarak yazmaya başladığım fakat sayfalar ilerledikçe düşünce, felsefe ve bilim tarihi

eserine dönüşen kitap bitmemişti ancak ben bittiğim için bas-
kıya göndermek durumunda kaldım. Bu kısıta rağmen ihmal
edilebilir ayrıntılara girmemeye ancak hiçbir temel noktayı
da es geçmemeye özen gösterdim. Muhasebe felsefesi adıyla
bir disiplin inşaa etmek veya bilimsel sınırları ileri götürmek
iddiası taşımadığından serbest bir yöntemle yazdım. Kitaba
gelen en önemli eleştirilerden birisi de üslubun indirgemeci
ve genellemeci olduğu yönündeydi. Yerinde eleştirilerdi an-
cak düşünce, felsefe ve bilim tarihi başta olmak üzere iktisat,
işletme, muhasebe, hukuk, psikoloji, siyaset, sanat, eğitim gibi
farklı disiplinlerden beslenmiş binlerce yılı kucaklayan böyle
bir düşünce kitabı başka şekilde yazılamazdı.

Son olarak bu kitabı yazdıran pratik bir amaca da değin-
mek isterim. Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim
Üyesi Prof. Dr. Ahmet Vecdi Can, muhasebe felsefesi adıyla
bir ders açılması taraftarıydı. Ancak dersin verimli geçmesi
için işlenecek konuların çerçevesi belirlenmeli ve bir yardımcı
kitap hazırlanmalıydı. İşte bu çalışma sürecinde yaşadığım
zorluklara katlanmamı sağlayan motivasyon kaynaklarımdan
birisi de Ahmet Vecdi Can'ın *'Böyle bir kitabı ancak sen yazar-
sın.'* cümlesiydi. Diğer motivasyon kaynağım ise hayalimdeki
bu kitabın muhasebe ve işletme dünyasına değer katacağına
olan inancımdı. Örneğin ileride muhasebeci olacak öğrenci-
ler, bu dersi aldıktan sonra mesleğin perde arkasındaki karan-
lık dehlizlerden daha rahat geçebilirlerdi. Mesleğinin felsefesi
hakkında tartışmalara girecek donanıma erişmekle kalmayıp
hem şahsının hem de emeklerinin katma değeri yükselebilirdi.
Özellikle etik alanda karşılaşılan sorunların akademik çatı
altında tartışılması, muhasebe mesleğinin itibarına olumlu
katkı sunabilirdi. Mükellef ve maliye arasındaki çatışmaların
analitik açıdan incelenmesi 'vergi için değil bilgi için mu-
hasebe' yapılmasını sağlayabilir, mali tabloların uluslararası

standartlara uyumu bakımından üretilecek yeni fikirler ise Türk işletmelerinin dünyaya açılmasını kolaylaştırabilirdi. Tüm bu olumlu beklentilerin verdiği enerjiye çok şey borçluyum. Çünkü muhasebe camiasının, muhasebenin felsefesiyle alakalı yüksek düzeyde bir sinerjiye ihtiyaç duyduğunu 30 yıllık meslek hayatımda bizzat tecrübe etmekteydim. Aksi hâlde; çift taraflı kayıt yönteminden tekdüzen hesap planına, kavramlardan ilkelere, muhasebe politikalarından uygulama tebliğlerine, mali tablolardan sermaye piyasalarına, vergi sisteminden kamu gözetimine, bağımsız denetimden raporlama standartlarına veya ticaret hukukundan etik yönetmeliğine kadar tamamı tercüme ve uyarlama olan Türk muhasebe altyapısının dışa bağımlılığı devam edecekti. İşte bu noktada başta meslek mensuplarını, maliye teşkilatını ve daha önemlisi muhasebe kürsüsünü bu bağımlılıktan kurtaracak kitle, hiç kuşkusuz muhasebe akademisyenleri olacağından geleceğin meslek mensuplarını, maliyecilerini hatta ticaret erbabını yetiştiren öğretim üyelerine büyük bir sorumluluk düştüğünü unutmamak gerekir.

Sonuç olarak felsefenin muhasebeye katacağı değerleri şöyle özetleyebilirim:

Muhasebe felsefesi alanında yapılacak ontolojik çalışmalar, muhasebe biliminin metodolojik yönünü güçlendirecek olan tanım, kavram, terim, ilke, politika, yöntem, kural, sistem, teori ve yasaları zamanın ruhuna uygun şekilde yenileyecek özgün fikirler üretmemize,

Muhasebe felsefesi alanında yapılacak epistemolojik çalışmalar, üç hatta beş taraflı kayıt yönteminden bağımsız denetime, uluslararası raporlama standartlarından entegre raporlamaya kadar geniş bir spektruma uzanan bilgi sistemleri tasarlamamıza,

Muhasebe felsefesi alanında yapılacak aksiyolojik çalışmalar ise mesleki örgütlenme, hizmet içi eğitim ve uluslararası etik ilkelere uzanan paradigma değişikliği yaratacak regülasyonlar geliştirmemize yardımcı olabilir.

Her bölümde yanlışlanabilir fikirler üretmeyi denedim. Ortaya koyduğum iddia ve kuramların sunum tarzı, kurgusu, analizler ve hâliyle tüm sorumluluk bana aittir. Yedi aydır devam eden kontrol sürecine daha fazla dayanamayan yayınevi editörleri, 07 Mart 2021’de yani Muhasebe Haftası biterken dosyayı elimden alıverdiler.

Her kitabın yazgısı, okuyucusunun kim olduğuna bağlıdır. *Düşünce Tarihi Işığında Muhasebe Felsefesi* isimli bu eserin de muhasebecilere, muhasebeci adaylarına, akademisyenlere, maliye personeline, ticaret erbabına, girişimcilere ve binlerce yıllık düşünce tarihiyle hesaplaşarak yaşam felsefesine değer katmak isteyen fikir insanlarına yararlı olmasını ve yepyeni ufuklar açmasını dilerim.

Dursun Ali YAZ

07.03.2021, İstanbul

BİRİNCİ BÖLÜM

FELSEFEDEN MUHASEBEYE

Uygarlığın ilk bilim dalları arasında kabul edilen felsefe yaklaşık 2500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Diğer köklü bilimler arasında ise matematik, tıp, din ve hukuk sayılabilir. Coğrafi Keşifler, Rönesans, Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali'nin ardından dogmalardan kurtulan üniversitelerin özgür bir iklime kavuşmasıyla hızla zenginleşen felsefe literatürü, çok geçmeden bölünmek zorunda kaldı.

Bu gelişmelerden sosyal bilimlere de nasibini aldı. Örneğin iktisat literatürünün felsefe biliminden ayrılması 1776 yılına tekabül eder. 1850'lerin başında iktisattan işletme, 1876 yılında işletmeden muhasebe ve 1940'larda ise muhasebeden finans bilimi doğdu. Zamanla her bilim, kendi felsefesine yöneldi. *Muhasebe Felsefesi* başlıklı ilk eser 1907 yılında Charles Ezra Sprague tarafından yazıldı. İşte ilerleyen sayfalar '*Felsefe ile bilimin doğuşu, gelişimi ve bölünme süreçlerini inceleyerek muhasebe felsefesini hangi temeller üzerine oturtabiliriz?*' sorusuyla entelektüel bir zeminde yüzleşme denemesidir.

Felsefe¹⁰ öğrenimini tamamlayan Jules Lachelier [1832-1918] ufak bir kasabaya öğretmen¹¹ olarak atanır. Okullar açılır ve ilk dersine girer. Kısa bir tanışmanın ardından sınıfa dönerek ‘*Felsefe nedir?*’ diye sorar ve yanıt beklemeden ‘*Ben bilmiyorum.*’ karşılığını verir. Çocuklar şaşkıncıdır. Başlarından geçen hadiseyi evde anlatırlar. Olay hızla yayılır. İnsanlar ‘*Parişten bir öğretmen gelmiş ama öğreteceği şeyin ne olduğunu kendisi de bilmiyormuş.*’ diyerek alay ederler.

Felsefenin kurucusu Sokrates’in ‘*Bildiğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir.*’ mottosu ne kadar anlamlıysa Lachelier’in felsefe nedir sorusuna verdiği yanıt da o kadar anlamlıydı. Tarih boyunca felsefe hakkında yapılan tanımlara baktığımızda her filozofun farklı bir çerçeve çizmesi de bu yüzdendi. Çünkü felsefe aporia¹² yani problem içeriyorsa felsefedir. Problem, bilinmeyenin bilgisi başka bir deyişle araştırılması gereken alan demektir. Zira araştırma faaliyeti ancak bilmediğimizi bildiğimiz alanlarda yapılır. İnsanlar bildiği şeyi bildiği için, bilmediği şeyi ise bilmediğini bilmediği için yani varlığından habersiz olduğu için araştırılmaz. Geriye ancak bilmediğini bildiği alanlar kalır. İşte bu alanlarla felsefe ilgilenir.

Bilinmeyenin bilgisini en klasik şekilde anlatabilmiş Sokrates’ten ilham alan Lachelier, felsefenin ne olduğunu bilmiyorum derken ‘bilmediğim şeyler olduğunu biliyorum’ de-

10 **Felsefe:** Eski Yunanca kökenli philo (bilgi) ve sophia (sevgi) kelimelerinden oluşur. Philosophia sözcüğü Yunancadan Arapçaya felsefe, Arapçadan Türkçeye ise felsefe şeklinde geçmiştir.

11 **Öğ:** Akıl, zihin, us anlamına gelen Öz Türkçe bir kelimedir. Aynı kökten türetilmiş öğretmen tabiri aklını kullanmayı öğreten; öğrenci aklını kullanmayı öğrenen, öğretim sözcüğü ise akli kullanma metodolojisi demektir. Dolayısıyla Atatürk’ün dile getirdiği ‘Öğün, Çalış, Güven’ mottosundaki ilk kelime ‘Aklını Kullan!’ demektir.

12 **Aporia:** Felsefenin her daim peşinden koştuğu olgudur. Belirsizlik, açmaz, dilemma, çelişkiler yumağı olarak çevirebiliriz. İnsanın çelişkili fikirlere sahip olması üstün bir çaba gerektirir. Zaten bu yüzden herkes düşünür ama düşünen herkes filozof değildir.